

KLANKRIJK EN VOL FURIE

*Want Nana, allen ver vooruit,
Greep edele Meg haast beet als buit,
En viel Tom aan met helse doods macht,
Maar mist nog niet van Meggie's wilskracht ...*

Robert Burns (blz.195)

KLANKRIJK EN VOL FURIE

27 dichterlijke vertellingen

en ontboezemingen

uit de Engelse letterkunde

(16^e -19^e eeuw)

* *

*

Gekozen, vertaald en toegelicht door
Cornelis W. Schoneveld

Geïllustreerde tweetalige uitgave

Bravenewbooks 2021

© 2017 Cornelis W. Schoneveld

NUR: 306

ISBN: 9789402166361

INHOUD

VOORWOORD	11
SIR THOMAS WYATT (1503-1542)	12
1. Of the Courtier's Life, Written to John Poins, over het leven van de hoveling	
SIR PHILIP SIDNEY (1554-1586)	20
2. Shepherd Song Herderslied	
EDMUND SPENSER (1552-1599)	32
3. Prothalamion Verlovingslied	
JOHN DONNE (1572-1631)	44
4. Satire III Hekeldicht III	
BEN JONSON (1572-1637)	52
5. To Penshurst Aan Penshurst	
JOHN MILTON (1608-1674)	60
6. L'Allegro De genieter	
JON MILTON	
7. Il Penseroso De peinzer	70
ANDREW MARVELL (1621-1678)	80
8. The Nymph Complaining for the Death of her Fawn De nimf klagend over de dood van haar hertje	
APHRA BEHN (1640-1689)	90
9. On Desire Op de begeerte	

JOHN DRYDEN (1631-1700)	100
10. Alexander's Feast, or the Power of Music, An Ode Het feest van Alexander de Grote, een Ode	
MATTHEW PRIOR (1664-1721)	114
11. To the King, An Ode on his Majesty's Arrival in Holland, 1695 Aan de Koning, een ode op zijn aankomst in Holland, 1695	
MARY WORTLEY MONTAGUE (1689-1762)	126
12. Overlooking the City of Constantinople Gezicht op Constantinopel	
ALEXANDER POPE (1688-1744)	134
13. Eloisa to Abelard Heloise aan Abelard	
JONATHAN SWIFT (1667-1745)	156
14. The Beasts' Confession to the Priest De biecht der dieren aan de priester	
THOMAS GRAY (1716-1771)	170
15. Elegy Written in a Country Churchyard Treurzang geschreven op een dorpskerkhof	
ROBERT BURNS (1759-1796)	180
16. Tam O Shanter, Tom van Shanter	
WILLIAM WORDSWORTH (1770-1850)	168
17. Lines Composed a Few Miles above Tintern Abbey Op een hernieuwd bezoek aan de rivier de Wye bij Tintern Abbey	
SAMUEL TAYLOR COLERIDGE (1772-1834)	208
18. Dejection: an Ode Verslagenheid: een ode	

GEORGE CRABBE (1754-1832)	216
19. Peter Grimes Pieter Grimes	
LORD BYRON(1788-1824)	238
20. Epistle to Augusta Brief aan Augusta	
JOHN KEATS (1795-1821)	250
21. The Eve of St Agnes De wake van St Agnes	
PERCY BYSSHE SHELLEY (1792-1822)	274
22. To a Skylark Aan een leeuwerik	
ALFRED, LORD TENNYSON (1809-1892)	284
23. The Lady of Shalott De Jonkvrouw van Shalot	
ROBERT BROWNING (1812-1889)	296
24. The Bishop Orders his Tomb De bisschop bestelt zijn graftombe	
ELIZABETH BARRETT BROWNING(1806-61)	306
25. Mother and Poet Moeder en dichter	
CHRISTINA ROSSETTI (1830-1894)	316
26. A Royal Princess Een koninklijke prinses	
OSCAR WILDE (1854-1900)	326
27. Panthea Panthea	
AANTEKENINGEN	340

AFBEELDINGEN

1. Kasteel Allington, Kent (foto)
2. Sir Philip Sidney's standbeeld in Zutphen (foto v.d. Krogt)
3. Londen en de Theems (gravure)
4. John Donne in lijkwade (gravure)
5. Kasteel Penshurst, Kent (foto)
6. Melancholia (Albrecht Dürer)
7. Beeldje in een tuin in Brooklyn, New York
8. Aphra Behn (Sir Peter Lely)
9. Sint Cecilia (Peter Paul Rubens)
10. Maria Stuart II (Sir Peter Lely)
11. Constantinopel (gravure)
12. Graftombe van Heloise en Abelard, Parijs (foto)
13. Houtsnede bij een Aesopische fabel van Hieronymus Osius
14. Kerkhof van Stoke Poges, Buckinghamshire (foto)
15. Nana, Meg en Tom van Shanter (J.J. Barker)
16. De rivier de Wye en Tintern Abbey (foto)
17. The Mill, Grasmere, schets door Sara Hutchinson
18. Jeffrey Lloyd-Roberts als Pieter Grimes (foto)
19. Augusta Leigh (James Holmes)
20. Madeleine en Porphyro (William Holman Hunt)
21. Leeuwerik (foto)
22. De Jonkvrouw van Shalot (Walter Crane)
23. De Sint Praxediskerk, Rome (foto)
24. De stad Gaeta, Zuid Italië (foto)
25. Een koninklijke prinses (Archibald Wakley)
26. Lillie Langtree (John Everett Millais)

VOORWOORD

*Leer mij half de glorie
Die jouw brein verlicht:
Klankrijk en vol furie
Sprak ik dan in dicht,
En 't luisteren dat nu ik doe, werd zo ieders plicht.*

Zo schreef Percy Bysshe Shelley in zijn gedicht "Aan een leeuwerik" hieronder. Niet minder "gevleugeld" is zijn verwante proza uitspraak: "Dichters zijn de niet (h)erkende wetgevers van de wereld". In de overtuiging dat in ieder geval de dichters, hieronder verzameld, het beluisteren waard zijn in hun klankenrijkdom en hun Platonische vervoering wordt deze keuze aangeboden, als vervolg op de eerdere bloemlezing van honderd korte gedichten uit hetzelfde tijdsbestek onder de titel *Bestorm mijn hart*¹. De bovengrens lag toen bij honderd regels. De lengte van de 27 hier uitgekozen gedichten ligt tussen de honderd en vierhonderd regels. Uittreksels uit te lange gedichten opnemen trekt mij niet aan; alle gedichten zijn dus compleet.²

Wat de vertaalwijze betreft ben ik ook hier steeds trouw gebleven aan de oorspronkelijke versvorm. In de korte toelichting voorafgaand aan elk gedicht schrijf ik steeds iets over de toegepaste versvorm. Eerder dan bij korte lyriek voegt de (literair-)historische achtergrond van langere gedichten vaak iets toe aan de inhoud. Ook daar heb ik dan soms een enkel woord aan gewijd. Hoewel de keuze er niet op gericht was, is het hierbij opvallend dat in de meeste ontboezemingen en vertellingen (sociaal-)politieke kwesties op de achtergrond, en soms zelfs op de voorgrond, al of niet "wetgevend" blijken mee te spelen.

Cornelis W. Scho

SIR THOMAS WYATT (1503-1542)

Of the Courtier's Life, Written to John Poins (1536?)

Over het Leven van de hoveling, aan John Poins

Wyatt schreef dit gedicht waarschijnlijk in 1536 toen hij onder de hoede van zijn vader op Kasteel Allington in Kent verbleef, na verbanning van het hof van Hendrik VIII, mogelijk als gevolg van een relatie die hij had met Anne Boleyn, voordat zij met de koning trouwde.

Het is een satire in briefvorm, die naar inhoud en vorm een directe navolging is van de Tiende Satire uit 1632 van de Italiaanse hoveling en dichter Luigi Alamanni, geschreven in vergelijkbare omstandigheden in de Provence, na zijn verbanning uit het Florence van de Medici's. Mogelijk had Wyatt hem in Italië of Frankrijk ontmoet.

De vorm bij beiden is de z.g. terza rima, een schema met een veeleisend omarmend rijm, als volgt: aba,bcb, cdc, etc., bij Wyatt in regels van tien lettergrepen met vijf accenten en met staand rijm. Het genre gaat uiteindelijk terug op de Latijnse hekeldichten van Horatius en Juvenalis.

John Poins, eveneens een hoveling, was een vriend van Wyatt. De briefvorm stelt de dichter in staat om, vermengd met zijn publieke, retorische verontwaardiging over misstanden aan het hof, toch ook een persoonlijke vertrouwelijke toon aan te slaan.

Kasteel Allington in het graafschap Kent

SIR THOMAS WYATT

Of the Courtier's Life, Written to John Poins

Mine own John Poins, since ye delight to know
The cause why that homeward I me draw,
And flee the press of courts, whereso they go,
Rather than to live thrall under the awe
Of lordly looks, wrapped within my cloak,
To will and lust learning to set a law:
It is not for because I scorn or mock
The power of them, to whom fortune hath lent
Charge over us, of right, to strike the stroke.
But true it is that I have always meant 10
Less to esteem them than the common sort,
Of outward things that judge in their intent
Without regard what doth inward resort.
I grant sometime that of glory the fire
Doth touch my heart. Me list not to report
Blame by honour, and honour to desire.
But how may I this honour now attain,
That cannot dye the colour black a liar?
My Poins, I cannot frame my tune to feign,
To cloak the truth for praise without desert 20
Of them that list all vice for to retain.
I cannot honour them that set their part
With Venus and Bacchus all their life long;
Nor hold my peace of them although I smart.
I cannot crouch nor kneel to do so great a wrong,
To worship them, like God on earth alone,
That are as wolves these silly lambs among.
I cannot with my word complain and moan,
And suffer nought, nor smart without complaint,
Nor turn the word that from my mouth is gone. 30
I cannot speak and look like a saint,
Use wiles for wit, and make deceit a pleasure,
And call craft counsel, for profit still to paint.
I cannot wrest the law to fill the coffer
With innocent blood to feed myself fat,
And do most hurt where most help I offer.

1. SIR THOMAS WYATT

Over het Leven van de hoveling, aan John Poins

Jij bent benieuwd, beste John Poins, mijn vriend,
Waarom ik mij naar huis begeef, en ik
Het drukke hof, waar zich dat ook bevindt,³
Ontvlucht, veel liever dan dat ik mij schik
Naar willekeur, als wettig onderdaan
Ootmoedig opziend naar de strenge heersersblik:
't Is niet zo dat 'k spot drijf met of me erger aan
Hun recht (door de fortuna aan hen verleend)
Ons te gebieden of terneer te slaan.
Maar wel is waar dat 'k altijd heb gemeend
Dat ze onderdoen voor het gewone slag,
Dat inzicht aan wat zichtbaar is ontleent,
Negerend wat van binnen huizen mag.
'k Beken dat roemzucht mij wel eens bevangt.
Ik geef niet af op eerbrenghend gedrag,
Daar ik zulk eerbetoon zelf heb verlangd.
Maar hoe verwerf ik nu nog eer als prijs,
Die voor wat zwart is wit te zien bedankt?
Mijn Poins, ik kan niet zingen op een wijs
Die vals klinkt, hen bejubelend voor de schijn
Die ondeugd zien als dagelijkse spijs.
Ik kan niet eren wie discipel zijn
Van Venus en Bacchus, hun leven lang,
Of zwijgen over hen, al lijd ik pijn.
Ik kan niet bukken tot zo'n lage rang,
Dat ik slechts hen aanbid, als aardse God.
Want als wolven maken zij schapen bang.
Ik kan niet klagen zonder dat mijn lot
Een lijdensweg wordt, maar ook niet mijn woord
Verzaken, zwichten voor een spreekverbod.
Ik kan niet doen alsof je een heilige hoort,
Streken zien als wijs, bedriegen met genoeg,
Winst zoeken die tot kuiperij aanspoort.
Ik kan niet voor een schat de wet omploegen,
Mij zelf vol drinken met onschuldig bloed,
En schade doen waar 'k juist voor hulp wil zwoegen.

1. Wyatt

I am not he that can allow the state
Of high Caesar, and damn Cato to die,
That with his death did scape out of the gate
From Caesar's hands (if Livy do not lie) 40
And would not live where liberty was lost;
So did his heart the common weal apply.
I am not he such eloquence to boast
To make the crow singing as the swan;
Nor call the lion of coward beasts the most
That cannot take a mouse as the cat can;
And he that dieth for hunger of the gold
Call him Alexander; and say that Pan
Passeth Apollo in music manifold;
Praise Sir Thopias for a noble tale, 50
And scorn the story that the Knight told;
Praise him for counsel that is drunk of ale;
Grin when he laugheth that beareth all the sway,
Frown when he frowneth and groan when he is pale;
On others' lust to hang both night and day:
None of these points would ever frame in me.
My wit is nought – I cannot learn the way.
And much the less of things that greater be,
That asken help of colours of device 60
To join the mean with each extremity,
With nearest virtue to cloak always the vice;
And as to purpose, likewise it shall fall
To press the virtue that it may not rise;
As drunkenness good fellowship to call;
The friendly foe with his double face
Say he is gentle and courteous therewithal;
And say that favel hath a goodly grace
In eloquence; and cruelty to name
Zeal of justice and change in time and place;
And he that suffer'th offence without blame 70
Call him pitiful; and him true and plain
That railleth reckless to every man's shame.
Say he is rude that cannot lie and feign;
The lecher a lover; and tyranny
To be the right of a prince's reign.
I cannot, I; no, no, it will not be!

1. Wyatt

Ik ben niet zo dat 'k Caesars macht begroet,
Die Cato door zijn vloek tot zelfmoord bracht,
Al trok hij zo de vrijheid tegemoet
Uit Caesars handen (zoals Livius dacht),
Want leven zonder vrijheid haatte hij:
Zo sloeg zijn hart op aller welzijn acht.
Ik ben niet zo dat 'k door mooi-praterij
De kraai kan laten zingen als de zwaan;
Noch leeuwen lafaards maken omdat zij
Slechter dan 'n kat achter een muis aan gaan;
En Midas, stervend van honger naar goud,
Alexander noemen; eer geven aan
Pan's klank als Phoebus's in duizendvoud,
Heer Topas zien als ridder zonder blaam,
En dan Arcite en Palamon als fout;⁴
Een dronken raadsman eren als bekwaam,
En grijnzend vleien wie het laatste licht,
Met zorg en smart meevoelen slechts in naam;
Iemand genot bereiden dag en nacht,
Want niets hiervan, mijn Poin, trok mij ooit aan.

Ik mis de gave – heb het nooit getracht.
Laat staan de dingen die veel verder gaan,
Die hulp behoeven van mooi-praterij
Om uitersten centraal te laten staan.
Kwaad te begaan in deugd-zame kledij;
Te zorgen dat die deugd ten gronde gaat,
Haar smoren, dat zij nooit meer levend zij;
'n Dronkaard eren als sobere kameraad;
De vijand vleien (die je vriendschap veinst)
Dat hij als hoffelijk heer in 't leven staat;
Beweren dat wie vals licht, edel grijnst
Vol fraaie taal; bij oproer zien als ijveraar
Voor recht wie niet voor wraak terugdeinst;
En wie door onrecht lijdt, zonder misbaar,
Een stakker noemen, en hèm oprecht
Die ieder uitscheldt als een leugenaar,
Of lomp wie onverhuld de waarheid zegt;
De viezerd hoofse minnaar; dwingelandij
Ontzien als onvervreemdbaar koningsrecht.
Ik kan het niet; nee, nee, 't is niets voor mij!

1. Wyatt

This is the cause that I could never yet
Hang on their sleeves that weigh, as thou mayst see,
A chip of chance more than a pound of wit.

This maketh me at home to hunt and hawk, 80
And in foul weather at my book to sit;
In frost and snow then with my bow to stalk;
No man doth mark whereso I ride or go:
In lusty leas at liberty I walk.
And of these news I feel nor weal nor woe,
Save that a clog doth hang yet at my heel.
No force for that, for it is ordered so
That I may leap both hedge and dyke full well.

I am not now in France to judge the wine,
With sav'ry sauce the delicates to feel; 90
Nor yet in Spain, where one must him incline
Rather than to be, outwardly to seem:
I meddle not with wits that be so fine.
Nor Flanders' cheer letteth not my sight to deem
Of black and white; nor taketh my wit away
With beastliness; they beasts do so esteem.
Nor I am not where Christ is given in prey
For money, poison, and treason at Rome –
A common practice used night and day: 100

But here I am in Kent and Christendom
Among the Muses, where I read and rhyme;
Where, if thou list, my Poins, for to come,
Thou shalt be judge how I do spend my time.

1. Wyatt

Hierdoor kon ik nooit lopen aan de hand
Van wie zich meer gewichtig voelen bij
Een ons geluk, dan bij een pond verstand.

Dus jaag ik met mijn valk hier om mijn huis,
Doorzoek bij vorst met pijl en boog mijn land;
Of zit bij slecht weer met mijn boeken thuis;
Geen mens die merkt hoe ik rondrijd op mijn paard:
Of vrij te voet het welig veld doorkruis.
Dit nieuws is alle wel en wee mij waard,
Zelfs ook het blok geketend aan mijn been.
Geen nood: in opdracht is niet verzwagd,
Dus spring ik luchtig over dijk en heining heen.

In Frankrijk zit ik niet ter keuring van de wijn,
Geen fijne spijs waar ik genieting aan ontleen;
In Spanje niet, dat wemelt van de schijn
Waarmee men eer inlegt – met waarheid niet:
'k Mag lieden niet die zo fijn-geestig zijn.
'k Mijd Vlaamse pret dat zoveel dierlijks biedt
Dat je verstand het snel aan inzicht schort
En je op 't laatst geen zwart of wit meer ziet.
Ook waar men op verraad, geld, gif zich stort:
In Rome – dag en nacht daaraan gewend –
Waar zelfs ook Christus aan geofferd wordt.

Maar hier ben ik in 't Christenrijk en Kent
Onder de Muzen, waar ik lees en dicht:
Waar, zo je wilt, mijn Poin, je welkom bent,
Voor je oordeel hoe ik hier mijn tijd inricht.

SIR PHILIP SIDNEY (1554-1586)

Shepherd Song (ca.1579)

Herderslied

Dit gedicht in het pastorale genre is afkomstig uit Sidney's herdersepos in proza *Arcadia* (Deel 1, 2^e van de "eclogues" aan het eind). Het wordt in een gezelschap gedebiteerd door de herder Philistides, wat zowel een anagram is van de schrijversnaam als Grieks voor 'sterrenminnaar', en ook weer een variant van de eerste naam uit de titel van Sidney's sonnettencyclus *Astrophil and Stella*. Het gedicht verstoort opzettelijk de feestelijke sfeer in deze episode, die in het teken staat van een aanstaande bruiloft. Juist in deze tijd schreef Sidney ook zijn geruchtmakende open brief aan Koningin Elizabeth tegen haar mogelijke huwelijk met de Hertog van Anjou. De koningin was ook zeer verstoord door die brief.

Dit allegorische gedicht zelf verwijst echter naar een eerdere reis van Sidney naar Hongarije (1573-4), dat grensde aan het (gevaarlijke) Turkse Rijk. Maar de klassieke dierenfabel, verteld door de herder in strofes 7 tot 22, is gevoed door Sidney's afschuw voor het absolutisme van Philips II, en door de gefrustreerde Europese leidersambities van de zo veelbelovende jonge hoveling. Een begin van succes voor hem leek enige jaren later het gouverneurschap van Vlissingen tijdens het bewind van zijn oom de Graaf van Leicester in de Zeven Provinciën, maar nog in hetzelfde jaar (1586) volgde Sidney's fameuze vroege dood bij het beleg van Zutphen.

De bewust archaïserende en soms wat houderige stijl in dit herdersgedicht, in navolging van Edmund Spenser toegepast op wat als het laagste poëtische genre gold, is in de vertaling niet nagestreefd. Voor de versvorm, wèl gehandhaafd, ging Sidney ook terug naar het verleden, naar Chaucer. De naar hem genoemde strofe ("Chaucerian stanza") bestaat uit zeven regels van tien lettergrepen, met een rijmschema dat een combinatie is van gekruist en gepaard (staand) rijm: ababbcc.

Sir Philip Sidney's standbeeld in Zutphen, foto v.d. Krogt

2. SIR PHILIP SIDNEY

Shepherd Song

1

As I my little flock on Ister bank
 (A little flock, but well my pipe they couth)
Did piping lead, the sun already sank
 Beyond our world, and ere I got my booth,
 Each thing with mantle black the night doth soothe,
Saving the glow-worm, which would courteous be
Of that small light oft watching shepherds see.

2

The welkin had full niggardly enclosed
 In coffer of dim clouds his silver groats,
Icleped stars; each thing to rest disposed:
 The caves were full, the mountains void of goats;
 The bird's eye closed, closed their chirping notes;
As for the nightingale, wood-music's king,
It August was, he digned not then to sing.

3

Amid my sheep, though I saw naught to fear,
 Yet (for I nothing saw) I feared sore;
Then found I which thing is a charge to bear:
 As for my sheep I dreaded mickle more
 Than ever for myself since I was bore.
I sat me down, for see to go ne could,
And sang unto my sheep lest stray they should.

4

The song I sang old Languet had me taught:
 Languet, the shepherd best swift Ister knew,
For clerkly rede, and hating what is naught,
 For faithful heart, clean hands, and mouth as true.
 With his sweet skill my skill-less youth he drew
To have a feeling taste of Him that sits
Beyond the heaven, far more beyond our wits.

2. SIR PHILIP SIDNEY

Herderslied

1

Toen ik mijn troep naar de Ister waterkant⁵
 (Een kudde klein, maar aan mijn fluit gewend)
Toe dreef, en 't licht onder de wereldrand
Verdween, voordat ik aankwam bij mijn tent,
 Maakte 't floers der nacht aan alle zicht een end,
Zij 't dat de glimworm, hoffelijk genoeg,
Voor 't waakzaam herdersoog zijn lichtje droeg.

2

Het zwerk verborg met grote zuinigheid
 In 'n wolkenkist zijn zilvermunten schat
Van sterren; alles was tot rust bereid;
 Terwijl de berggeit naar de grot toe toog,
 En dichtgegaan was vogelkeel en -oog:
Want ook de nachtegaal, de boszang-vorst,
Zingt in augustus niet uit volle borst.

3

Ik had veel angst, hoewel 'k geen onraad zag
 Tussen mijn schapen, en toch vreesde ik zeer;
En ik ervoer de last die op mij lag:
 Want zorg gold nu mijn schapen heel veel meer
 Dan ooit mijzelf sinds ik op aard verkeer.
Ik zat terneer, want zicht was daar nu niet,
En brak mijn kuddes zwerflust met een lied.

4

Dat lied had ik van de oude heer Languet,⁶
 Die herder, die het meest van de Ister wist,
Vol wijze raad, de handen onbesmet,
 Trouw van hart en mond, hatend wie dat mist.
 Graag gaf hij mij, als knaap nog onbeslist,
Een fijne smaak van Hem die hoger troont
Dan d' hemel, en dan wat ons brein ons toont.

2. Sidney

5

He said, the music best thilk powers pleased
Was jump concord between our wit and will,
Where highest notes to godliness are raised,
And lowest sink not down to jot of ill.
With old true tales he wont mine ears to fill:
How shepherds did of yore, how now they thrive,
Spoiling their flock, erewhile twixt them they strive.

6

He liked me, but pitied lustful youth;
His good strong staff my slippery years upbore;
He still hoped well, because I loved truth;
Till, forced to part, with heart and eyes e'en sore,
To worthy Coridon he gave me o'er.
But thus in oak's true shade recounted he
Which now in night's deep shade sheep heard of me:

7

“Such manner time there was (what time I n'ot)
When all this earth, this dam or mould of ours,
Was only woned with such as beasts begot.
Unknown as then were they that builded towers.
The cattle wild or tame, in Nature's bowers
Might freely roam, or rest, as seemed them;
Man was not made their dwellings in to hem.

8

“The beasts had sure some beastly policy,
For nothing can endure where order n'is.
For once the lion by the lamb did lie;
The fearful hind the leopard did kiss,
Hurtless was tiger's paw and serpent's hiss.
This think I well: the beasts with courage clad,
Like senators a harmless empire had:

9

“At which whether the others did repine
(For envy harb'reth most in feeblest hearts),
Or that they all to changing did incline
(As ev'n in beasts their dams love changing parts),
The multitude to Jove a suit imparts,
With neighing, blaying, braying, and barking,
Roaring and howling for to have a king.

2. Sidney

5

Hij zei: muziek die de almacht 't meest bekoort
Verbindt in harmonie wil en verstand,
Waar vroomheid opklinkt in het hoogste akkoord
En 't laagste bij geen enkel kwaad belandt;
Hij deed mij oude ware stof aan d' hand,
Hoe herders, nu in onderlinge strijd,
Hun kudde koesterden in vroeger tijd.

6

Mij mocht hij wel, maar niet mijn wulpse jeugd;
Zijn goede roe daalde op mijn losheid neer;
Toch hield hij hoop, want waarheid was mijn vreugd;
Tot hij moest gaan, vol hart- en ogenzeer,
En mij naar Coridon toe bracht, een heer.
Maar onder 't eikenloof vertelde hij
Wat deze nacht de kudde hoort van mij:

7

“Een tijd was er (ik weet niet welke tijd)
Toen deze aard, ons moederschoot gebied,
Slechts leven kende door het dier verspreid.
Ons, torenbouwers, kende men nog niet.
In de natuur liep zonder zwerflimiet
Het vee, getemd of wild, naar eigen wens;
Om hen te omheinen was er nog geen mens.

8

“De dieren deden wel aan dierbeheer,
Want wat geen orde kent beklijft nooit lang.
Dus vredig lag de leeuw bij 't lam toen neer;
Het schichtig hert was voor geen luipaard bang,
Pijnloos de tijgerklauw, en beet der slang.
Me dunkt, de dieren hielden braaf beraad,
Als in een goede senatorenstaat.

9

“Of enkelen ontevredenheid beving
(Want afgunst schuilt in 't zwakst gemoed),
Of allen neigden naar verandering
(Daar dat idee zelfs dierenmoeders voedt),
Ieder treedt eisend Zeus nu tegemoet,
Al blatend, loeiend, blaffend, met gegil,
Of hinnikend, dat hij een koning wil.

2. Sidney

10

“A king, in language theirs, they said they would,
 (For then their language was a perfect speech);
The birds likewise with chirps and pewing could,
 Cackling and chatt’ring, that of Jove beseech.
Only the owl still warned them not to seech
So hastily that which they would repent:
But saw they would, and he to deserts went.

11

“Jove wisely said (for wisdom wisely says):
 ‘O beasts, take heed what you of me desire;
Rulers will think all things made them to please,
 And soon forget the swink due to their hire;
 But, since you will, part of my heavenly fire
I will you lend; the rest yourselves must give,
That it both seen and felt may with you live.’

12

“Full glad they were, and took the naked sprite,
 Which straight the earth yclothed in his clay.
The lion, heart, the ounce gave active might;
 The horse, good shape, the sparrow, lust to play;
 Nightingale, voice, enticing songs to say.
Elephant gave a perfect memory,
And parrot, ready tongue, that to apply.

13

“The fox gave craft, the dog gave flattery;
 Ass, patience; the mole, a working thought;
Eagle, high look; wolf, secret cruelty;
 Monkey, sweet breath, the cow her fair eyes brought;
 The ermine, whitest skin, spotted with naught;
The sheep, mild-seeming face; climbing, the bear,
The stag did give the harm-eschewing fear.

14

“The hare, her sleights; the cat, his melancholy;
 Ant, industry, and cony, skill to build;
Cranes, order; storks, to be appearing holy;
 Chameleon, ease to change; duck, ease to yield;
 Crocodile, tears which might be falsely spilled;
Ape great thing gave, though he did mowing stand:
The instrument of instruments, the hand.

2. Sidney

10

“Een koning (in hun spraak), dat wilden zij,
 (Want toen was nog hun taal volmaakte spraak);
De vogels voegden zich daar luidkeels bij,
 En smeekten Zeus met tsjirpen en gekwaak.
 Alleen de uil ontried hen haast, in ’n zaak
Waarover weldra men vol spijt zou zijn,
Maar door hun wil verkoos hij de woestijn.

11

“Zeus sprak toen wijs (want wijs zijn is zijn taak)
 ‘O dieren, weet wat u van mij verlangt:
Een vorst ziet alles als voor zijn vermaak,
 Vergetend ’t doel waar hij zijn macht aan dankt;
 Maar, wat u van mijn hemelvuur ontvangt,
(Uw wens!), dat vult u zelf aan met de rest,
Want beide ziet en voelt u zo het best.’

12

“Verheugd, werd nu de geest naakt ingebracht,
 En ras, met eigen klei, bekleed door de aard.
De leeuw gaf ’t hart; het luipaard gaf de macht;
 De mus schonk speellust; fraaie vorm, het paard;
 De nachtegaal bracht stem, die lokzang baart.
De olifant, geheugen, dat steeds duurt
En tongen, papagaaien gift, bestuurt.

13

“De vos gaf sluwheid; honden, hielgelik;
 Ezels, geduld; de mol bracht werkzaam zijn;
Wolven, slinkse wreedheid; arenden hun blik;
 De koe fraaie ogen; apen adem rein;
 Vlekkeloos witte huid, de hermelijn;
Klimkracht, de beer; het schaap, een glad gelaat;
Het hert schonk vrees die terugschrikt voor het kwaad.

14

“De haas, zijn streken; katten gemoedsrust;
 Reigers, orde; eibers, ’t schijnheilig brein;
Mieren, ijver; het konijn de bouwlust;
 Eend, gedwee, kameleon, veranderlijk zijn;
 De krokodil, zijn tranen voor de schijn;
Al pruilt de mensaap, groots zijn aanbod, want
Hij gaf het beste instrument, de hand.

2. Sidney

15

“Each other beast likewise his present brings;
And (but they drad their Prince they oft should want)
They all consented were to give him wings;
And aye more awe towards him for to plant,
To their own work this privilege they grant:
That from thenceforth to all eternity
No beast should freely speak, but only he.

16

“Thus Man was made, thus Man their lord became;
Who at the first, wanting or hiding pride,
He did to beasts’ best use his cunning frame,
With water drink, herbs meat, and naked hide,
And fellow-like let his dominion slide,
Not in his sayings saying “I”, but “we”,
As if he meant his lordship common be.

17

“But when his seat so rooted he had found
That they now skilled not how from him to wend,
Then gan in guiltless earth full many a wound,
Iron to seek, which gainst itself should bend
To tear the bowels that good corn should send.
But yet the common dam none did bemoan,
Because, though hurt, they never heard her groan.

18

“Then gan he factions in the beasts to breed;
Where helping weaker sort, the nobler beasts,
(As tigers, leopards, bears, and lions’ seed)
Disdained with this, in deserts sought their rests,
Where famine ravin taught their hungry chests.
Thus craftily he forced them to do ill,
Which being done, he afterwards would kill.

19

“For murder done, which never erst was seen,
By those great beasts, as for the weaker’s good
He chose themselves his guarders for to been
Gainst those of might, of whom in fear they stood,
As horse and dog, not great, but gentle blood.
Blithe were the common cattle of the field
Though, when they saw their foen of greatness killed.

2. Sidney

15

“Elk ander dier heeft iets cadeau gedaan;
En, vrezend dat Hij vaak verschijnen moet,
Biedt men Hem bovendien twee vleugels aan;
En voor ontzagverhoging is het goed
Dat men, gedienstig, ook het aanbod doet
Dat, tot de eeuwigheid sinds deze dag,
Behalve Hij, geen dier vrij spreken mag.

16

“Zo kwam de Mens tot stand, en werd hun heer;
En, trots verhelend of daarvan nog vrij,
Ging hij voor 't dierenbest sluw in de weer
Met graanvoer; waterdrank; en zij aan zij,
Huid naakt, verbloemde hij zijn heerschappij,
Als hij van “wij,” niet “Ik,” in redes sprak,
Alsof niets hoogs in Zijne Hoogheid stak.

17

“Maar toen hij zó zijn troon geworteld vond
Dat zij hem niet meer wisten te weerstaan,
Gaf hij de onschuldige aarde menig wond,
Voor ijzer krom, dat door haar heen moest gaan
In voren, voor het telen van goed graan.
Toch werd geen klacht aan moeder aarde ontlokt,
Want zij, hoewel gewond, bleef ongeschokt.

18

“Toen spoorde hij tot dierenvetes aan,
Trok zwakken voor, waardoor het edeler soort
(Met tijger, luipaard, beer en leeuw vooraan)
Nu de woestijn opzocht, hun rust verstoord,
En honger leerde lenigen door moord.
Zo zette hij hen sluw tot ondeugd aan,
Waardoor hij hen daarna te lijf kon gaan.

19

“Na moord begaan, nog nooit gepleegd voordien
Door 't wild, besloot hij voor het zwakker ras
Hun van hun eigen wachters te voorzien
Tegen geweld, dat bron van angsten was,
Zoâls paard en hond, niet groots maar goed van bloed.
En blij was 't veldvee toen het had gehoord
Dat nu hun grote vijand werd vermoord.

2. Sidney

20

“But they, or spent, or made of slender might,
Then quickly did the meaner cattle find,
The great beams gone, the house on shoulders light:
For by and by the horse fair bits did bind;
The dog was in a collar taught his kind;
As for the gentle birds, like case may rue,
When falcon they and goshawk saw in mew.

21

“Worst fell to smallest birds and meanest herd,
Whom now his own, full like his own he used.
Yet first but wool or feathers off he teared:
And when they were well used to be abused,
For hungry throat their flesh with teeth he bruised;
At length for glutton taste he did them kill;
At last for sport their silly lives did spill.

22

“But yet, o Man, rage not beyond thy need;
Deem it no gloire to swell in tyranny.
Thou art of blood: joy not to see things bleed.
Thou fearest death: think they are loth to die.
A plaint of guiltless hurt doth pierce the sky:
And you, poor beasts, in patience bide your hell,
Or know your strengths, and then you shall do well.”

23

Thus did I sing and pipe, eight sullen hours,
To sheep (whom love, not knowledge, made to hear),
now fancy's fits, now fortune's baleful stours.
But then I homewards called my lambkins dear:
For to my dimmed eyes began to appear
The night grown old, her black head waxen grey:
Sure shepherd's sign that morn would soon fetch day.

2. Sidney

20

“Maar, ’t wild, ernstig ontdaan nu of verzwakt,
Had snel hun jacht op kleinvee afgestemd,
’t Zwaar balkwerk weg, was ’t huis snel ingezakt:
Want langzaam aan werd ’t paard door ’n bit getemd,
En ook de hond met halstuig afgeremd;
De edele vogel was bedroefd misschien,
Om valk en havik nu gekooid te zien.

21

“Kleinvee en vogeltjes trof ’t zwaarste lot,
Waarvan als baas, hij nu het voordeel smaakt.
Trok hij slechts wol en veren eerst van ’t bot:
Aan misbruik toch al gauw gewend geraakt,
Heeft hij door trek in vlees ze afgemaakt;
Zo vrat hij zich dus zwelgend aan hen vol;
Op ’t laatst vermoordde hij ze voor de lol.

22

“O Mensdom, woed toch meer dan nodig niet;
Veracht opzwellende tirannenmacht.
U bent van bloed: huil als u bloeding ziet.
U vreest de dood: het dier ook, dat hem wacht.
Onschuld doorklieft de lucht met droeve klacht:
Arm diervolk, draag uw hel met heldenmoed,
Of ken uw sterkte, want dan doet u goed.”

23

Zo zong en floot ik acht uur somber door
– Nu eens in hevig, dan weer triest betoog –
Mijn schapen toe (geen knap maar trouw gehoor),
Waarna mijn wolschat huiswaarts zich bewoog:
Want oud scheen nu de Nacht voor ’t vage oog,
Toen ik haar zwarte haren grijzen zag:
Vast herdersteken van de nieuwe dag.

EDMUND SPENSER (1552-1599)

Prothalamion (1596)

Verlovingslied

Spenser schreef dit gedicht ter gelegenheid van een dubbelhuwelijk aan het hof te Londen, dat plaats vond op 8 november 1596 in Essex House (waar nu slechts Essex Street nog aan herinnert). Met zijn allegorische beschrijving van de processie van de twee bruiden mengt hij die van zijn eigen, niet zo rooskleurige, situatie en de visie van een veelbelovende toekomst voor het Engeland onder Elizabeth I en haar generaal de Graaf van Essex.

Evenals een vergelijkbaar gedicht op zijn eigen huwelijk twee jaar eerder, gaat dit terug op een klassiek Latijns brui-loftslied door Catullus.

De 18-regelige strofes – waarin de Theems zowel het thema levert, als ook (in het refrein) de verhaalstroom symboliseert – zijn steeds op dezelfde kunstige en gevarieerde manier opgebouwd, wat metrum en rijm betreft. Zo bestaan regel 5, 10, 15 en 16 steeds uit drie voeten, en de overige regels uit vijf. Het rijmschema is steeds abbaa cdcd eeff gg, met hier en daar slepend rijm. Niet voor niets stond Spenser bekend als “de dichter voor dichters”.

*De Theems en Londen met o.a. Essex House (zie pijltje) en The Inner Temple, rechts ervan
(gravure door F. de Wit, ca. 1695, detail)*

3. EDMUND SPENSER

Prothalamion

Calm was the day, and through the trembling air
Sweet-breathing Zephyrus did softly play
A gentle spirit, that lightly did delay
Hot Titans beams, which then did glister fair;
When I, (whom sullen care,
Through discontent of my long fruitless stay
In Princes' Court, and expectation vain
Of idle hopes, which still do fly away,
Like empty shadows, did afflict my brain,)

Walked forth to ease my pain
Along the shore of silver streaming Thames;
Whose ruddy bank, the which his river hems,
Was painted all with variable flowers,
And all the meads adorned with dainty gems
Fit to deck maidens' bowers,
And crown their paramours
Against the bridal day, which is not long:
Sweet Thames! run softly, till I end my song.

10

There, in a meadow, by the river's side,
A flock of nymphs I chanced to espy,
All lovely daughters of the Flood thereby,
With goodly greenish locks, all loose untied,
As each had been a bride;
And each one had a little wicker basket,
Made of fine twigs, entrained curiously
In which they gathered flowers to fill their flasket,
And with fine Fingers cropped full feateously.

20

The tender stalks on high.
Of every sort, which in that meadow grew,
They gathered some; the violet, pallid blue,
The little daisy, that at evening closes,
The virgin lily, and the primrose true,
With store of vermeil roses,

30

3. EDMUND SPENSER

Verloovingslied

Stil was de dag, en Zephyr speelde zacht
Met zoete adem door het trillend zwerk
Een kalme bries, die 't heet Titanenwerk
Der zonneschijn tot milder glanzen bracht,
 Toen ik (door zorg ontkracht
En onvree, na een vruchteloze tijd
Aan 't hof, en onbeloond gebleven hoop,
Vluchtend als holle schaduw naar vergetelheid,
Die telkens mijn gekweld gemoed be kroop)
 Voor 'n troost brengende loop
De oever van de zilveren Theems betrad;
Die 't nat tussen zijn rijpe dijken vat,
Beschilderd met ontelbaar vele kleuren
En velden met de fijnste bloemenschat
 Voor 'n maagd om mee te geuren
 En 'r lief mee op te fleuren
Voor 't trouwfeest dat niet ver ligt in 't verschiet:
Theems zoet! stroom zacht, tot 't einde van mijn lied.

Daar, in een wei, waar de rivier op stuit,
Kreeg ik een schare nimfen in 't vizier,
Zij allen fraaie dochters der rivier;
Hun groene lokken staken losjes uit
 En elk leek wel een bruid;
Zij droegen elk een kleine twijgenmand,
Die fijn en fraai ineengevlochten was,
En vulden die met bloemen tot de rand,
En nipten met hun vingers fijn en ras
 De stengels teer aan kant.
Van elke soort, die groeide in die wei,
Werd wat geplukt: de blauwe cichorei,
De madelief, bij duisternis geloken,
De maagdenpalm, en vrome akelei,
 Met rode rozen, afgebroken,

3. Spenser

To deck their bridegrooms' posies
 Against the bridal day, which was not long
 Sweet Thames! run softly, till I end my song.

With that I saw two swans of goodly hue
 Come softly swimming down along the Lee;
 Two fairer birds I yet did never see;
 The snow, which doth the top of Pindus strew, 40
 Did never whiter shew;
 Nor Jove himself, when he a swan would be,
 For love of Leda, whiter did appear;
 Yet Leda was (they say) as white as he,
 Yet not so white as these, nor nothing near;
 So purely white they were,
 That even the gentle stream, the which them bare,
 Seemed foul to them, and bad his billows spare
 To wet their silken feathers, lest they might 50
 Soil their fair plumes with water not so fair, 80
 And mar their beauties bright,
 That shone as heavens light,
 Against their bridal day, which was not long:
 Sweet Thames! run softly, till I end my song.

Eftsoons the nymphs, which now had flowers their fill,
 Ran all in haste to see that silver brood,
 As they came floating on the crystal flood;
 Whom when they saw, they stood amazèd still,
 Their wondering eyes to fill;
 Them seemed they never saw a sight so fair, 60
 Of fowls, so lovely, that they sure did deem
 Them heavenly born, or to be that same pair
 Which through the sky draw Venus silver team;
 For sure they did not seem
 To be begot of any earthly seed,
 But rather angels, or of angels breed;
 Yet were they bred of summers-heat, they say,
 In sweetest season, when each flower and weed
 The earth did fresh array;
 So fresh they seemed as y,